

MÁNYOKI ENDRE

Szemközt a pusztulással...

VERSEK ÉVE, 1991

„Van abban valami kolosszális pimaszság, ha néhány [...] vajdasági és magyarországi magyar, valamint szerb irodalmár az összeomlás kellős közepén a kertekről elmélkedik” – írtam 1991 kora nyarán (megjelent az év decemberében) egy 1989-es antológiáról. Fontos a címléírás: *Kertek, parkok. Irodalmi antológia. Szerkesztette Tolnai Ottó. Forum Könyvkiadó, 1989.* Hol volt akkor még az összeomlás?! 1989 – az utolsó békeév Jugoszláviában.

Aztán jött a pokol. És fordult minden a visszájára: néha „kiborítva” önmagából a mitológiát is. Hiszen ki látott már olyant, hogy Kháron a ladikján *holtra váltakat* fuvarozzon vissza az életbe? Ha *ezt* a túlpartot életnek nevezhetjük...

Versek éve, 1991 – ez áll vastag betűkkel a *Híd* című (irodalmi, művészeti, társadalomtudományi) folyóirat ez évi első (dupla) száma címloldalán. Jól látok? Nem a pokol éve? Nem a borzalom éve? Nem Vinkovci, Eszék, Dubrovnik éve? Nem Szent Bertalan-év? Ellenben: versek éve? 1991? Erre most mit írhatok? Keressek újabb *fordulatot*, „kenterbe verendő” a *kolosszális pimaszságot*?

Mi ez? A szellem *csakazértis* működése? A „háborúban *igenis nem* hallgatnak a műzsák” melletti bizonyágtétel? Egy kivérett, vérző, kivéreztetendő (bocsánat a szó-frankensteinernt!) irodalom kétségbeesett öngigazolása? Vagy más? Valaminemű elegáns hódolat a gyilkosoknak: á, nem számít, mi itten azért írogatunk? Talán demonstráció? – erősek vagyunk szellemben és lélekben. Avagy egyfajta *párválasztás*: pávatollfész és burukkolás révén tenni szert *kapcsolatra* azokkal, akik *ott sem úgy* gondolkodnak, élnek?

Nem tudom. Nem is tudhatom. Nem is dolgom, hogy tudni akarjam. Soha ennél tisztábban nem tudtam, mennyire nem *tudhatok*. Csak sejtem, hogy *mind ez*, együtt és külön-külön.

Csak azt tudom, amit érzek: hogy meg vagyok rendülve. Bocsásson meg nekem mindenki, aki *benne van* ebben a munkában: szerzők, szerkesztők, kiadó. Mert csak együtt vagyok képes látni őket. Nem szabályos antológia ez, nekem legalábbis nem. Mert ha az volna, benne kéne lennie legalább Szügyi Zoltánnak, Kalapáti Ferencnek, Bozsik Péternek, Fenyvesi Ottónak, Beszédes Istvánnak, Balázs Attilának, Ladányi Istvánnak és talán még Horváth Ottónak is. Nincsenek benne. A *Versek éve* tehát nem az ő verseik éve? Avagy 1991 nekik: nem a versek éve? Netán: másfajta versek éve? Félek föltételezni – *máshol* írt versek éve?

Köteles vagyok emlékezni: néhány hónapja ugyanebben a Hídban szó kélt a „hivatásos magyarokról”. Tehát a hűtlenekről. Közülük sokan, a többje (ld. mint fent) nincs benne az antológia-számban. Lehetne hát ez a verscsomag a mégis-otthon-maradtak, a minden dráma ellenére is kitartók (írói) erkölcsének manifesztációja? S kiállításuk akkor egy új, egy „belső használatra” szánt időszámítás kezdetét akarja kijelölni?

Meg vagyok rendülve, mert szinte blaszfémiának tartom a máskülönben természetes gesztust: leülni ezzel a verzhalmazzal este, mikor már alszik a család, a fotelba, a lámpakörbe, és olvasni.

Meg vagyok rendülve, mert mégsem tudok más viszonyt elképzelni, ezen a nyilvánvalóan abszurdon kívül. Hiszen itt Tolnai Ottót, Jung Károlyt, Koncz Istvánt, Ladik Katalint lehet olvasni, Szombathy Bálintot látni.

És meg vagyok rendülve, mert sohasem vélttem volna, hogy a Hídnak egyszerre csak más szerepe kél: elválasztani a természetesen összetartozókat. Ki mit tett ezért: nem akarom tudni. S látni is csak azt szeretném, hogy a zavaros választóvízbe jobbról is, balról is cölöpöket ütnék. Hogy a jövőendő emberkrisztusoknak, a költőknek – hiszen mi más volna a líra, mint józan illúzió? – átkelvén, legyen majd mire lépniük.

